

**PRACTICA CERCETĂRII
ÎN ȘTIINȚELE EDUCAȚIEI**

PROBLEME CRITICE, DIAGNOZĂ, ACȚIUNE

Marin MANOLESCU

(coordonator)

**PRACTICA CERCETĂRII
ÎN ȘTIINȚELE EDUCAȚIEI**

PROBLEME CRITICE, DIAGNOZĂ, ACȚIUNE

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2020

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Practica cercetării în științele educației : probleme critice, diagnoză, acțiune / Maria Manolescu (coord.). - București : Editura Universitară, 2020
Conține bibliografie
ISBN 978-606-28-1116-7

I. Manolescu, Maria (coord.)

37

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062811167

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2020
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021.315.32.47
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021.315.32.47 / 07217 CARTE / 0745.200.357
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

A sprijinit procesul de tehnoredactare *doctoranda Oprea Bobocea Daniela*, anul I, *Școala doctorală a Facultății de Psihologie și Științele Educației, Universitatea din București, domeniul Științele Educației.*

CUPRINS

Introducere	7
Prezentarea autorilor	9
1. Diploma - cheia succesului în viață? (<i>Marin MANOLESCU</i>)	14
2. Asigurarea calității în educație în învățământul preuniversitar - un „pod prea îndepărtat?” (<i>Remus CHINĂ</i>)	40
3. Formarea inițială a cadrelor didactice - context și provocări (<i>Iuliana – Marinela TRAȘCA</i>)	65
4. Competențele transversale în formarea cadrelor didactice: demersuri teoretice și aplicative (<i>Carmen FLORESCU</i>)	92
5. Modelare curriculară diferențiată pentru copiii cu potențial de dezvoltare a aptitudinilor științifice. Studiu de caz - ciclul primar (<i>Ancuța DAȘOVEANU</i>)	123
6. Dezvoltarea competențelor de lectură la școlarul mic (<i>Mirela MARINESCU</i>).....	146
7. Cartea educațională, de la idee la produs. Fundamente teoretice și metodologice (<i>Alice DUMITRU</i>).....	168
8. Funcții și finalități ale evaluărilor naționale: diagnoză, reglare, prognoză (<i>Laura BUTARU</i>)	203
9. Complementaritatea dintre evaluarea tradițională și alternativă în școală. Fundamente teoretice și practic-aplicative (<i>Aida Cornelia STOIAN</i>)	216
10. Valențe formative ale metodelor alternative de evaluare a rezultatelor învățării la elevii din ciclul gimnazial (<i>Otilia Sanda BERSAN</i>).....	229
11. Aspecte ale cercetării educaționale în evaluarea calitativ-apreciativă. Demers aplicativ în educația religioasă la nivelul învățământului primar (<i>Emil LAZĂR</i>)	256
12. Evaluarea alternativă – evaluarea durabilă (<i>Brândușa TEICAN</i>)	286
13. Evaluarea în învățământul preșcolar: semnificații, strategii de optimizare (<i>Nicoleta DIN</i>).....	319
14. Rolul grădiniței în formarea competențelor parentale (<i>Alina Carmen BOZON</i>).....	352
15. Cooperarea în procesul didactic - valențe în stimularea cognitivă, acțională și socioafectivă a elevilor (<i>Daniela SANDU</i>)	382

INTRODUCERE

Volumul „**Practica cercetării în științele educației. Probleme critice, diagnoză, acțiune**”, publicat de **Editura Universitară din București**, intenționează să prezinte teoreticienilor și practicienilor, factorilor de decizie, contribuții semnificative ale unor specialiști la diagnosticarea, explicarea, prognosticarea și soluționarea unor probleme sensibile, poate chiar critice din învățământ. Autorii sunt o parte din doctorii în științele educației care au obținut doctoratul la Universitatea din București *în cadrul Școlii doctorale a Facultății de Psihologie și Științele Educației, domeniul Științe ale Educației*, sub coordonarea profesorului universitar doctor Marin Manolescu. În prezent ocupă funcții didactice importante în universități, școli, grădinițe sau funcții manageriale în diverse structuri instituționale la nivelul Ministerului Educației, al inspectoratelor școlare sau al instituțiilor școlare de la nivel preuniversitar.

Volumul își propune să valorifice cercetările realizate de autori în demersul de elaborare a tezelor de doctorat și de obținere a titlului de „doctor în științe ale educației”. Tematica este centrată îndeosebi pe investigarea problemelor vulnerabile sau chiar critice izvorâte din practica educațională precum:

- asigurarea și evaluarea calității în educație la nivel preuniversitar;
- identificarea coerențelor, a incoerențelor din curriculumul școlar la nivel preșcolar, primar, gimnazial și liceal și a soluțiilor ameliorative;
- optimizarea procesului didactic, prin promovarea unor strategii instructiv-educative de asigurare a succesului școlar;
- modernizarea evaluării atât la nivel instituțional cât și la nivel de proces (în învățământul preșcolar, primar, gimnazial și liceal);
- conceperea și realizarea unor documente curriculare (programe, manuale și auxiliare) moderne, interesante, atractive și în concordanță cu așteptările elevilor și ale celorlalți beneficiari: profesori, părinți etc.

Lucrarea noastră se dorește a fi un ghid de bune practici în domeniul cercetării problematice complexe și extrem de dinamice a vieții și activității în educația tinerelor generații. Școala românească, societatea românească s-au schimbat foarte mult. Încearcă să țină pasul cu evoluțiile educaționale din Europa și din lume, respectând în același timp tradițiile valoroase ale învățământului românesc. Acestea nu pot fi ignorate. Ele trebuie cunoscute, înțelese, explicate, cercetate, interpretate, acceptate și trebuie procedat în consecință, în cunoștință de cauză.

Fiecare studiu asigură o fundamentare teoretică a problemei investigate și prezintă în continuare designul cercetării precum și rezultatele, interpretările, concluziile desprinse, impactul scontat, respectând cerințele impuse de teoria și metodologia cercetării în științele educației.

Studiile integrate în acest volum **îmbină următoarele trei perspective:**

1. **fundamentarea teoretică:** delimitările conceptuale, prezentarea evoluțiilor în domeniul studiat, prezentarea perspectivelor de cercetare în publicațiile internaționale;
2. **dimensiunea investigativă,** realizată pe eșantioane reprezentative, ceea ce ne permite să vorbim despre reprezentativitate, despre o premisă pentru generalizabilitatea rezultatelor obținute și, de asemenea, despre faptul că reprezintă o oportunitate pentru luarea în seamă a acestora în alte proiecte de

cercetare sociopedagogică în domeniu. Eșantionul fiecărui studiu *din acest volum* reproduce în mod fidel caracteristicile categoriilor socio-profesionale din care a fost selectat, atât din punct de vedere cantitativ cât și calitativ. Componentele observabile și măsurabile au fost conceptualizate din perspective diferite și convergente, pe diverse criterii: de cunoaștere, potențial, impact, pentru a valida posibilitatea de multiplicare a demersului investigativ, oportunitatea identificării unor noi direcții și teme de cercetare tangente cu problematica fiecărui studiu din acest volum. Pentru prelucrarea și analiza datelor culese în procesul investigativ au fost utilizate metode statistice și de prelucrare consacrate în cercetarea pedagogică (Microsoft Excel și SPSS). Tipurile de analiză au fost: comparații între sub-eșantioane de subiecți; diferențe semnificative statistice; distribuțiile variabilelor cantitative; tendința centrală; împrăștierea datelor; forma distribuției-distribuția de frecvențe; corelații. Rezultatele și concluziile obținute prezintă o oportunitate pentru aplicarea/replicarea acestora în viitoare cercetări/proiecte de cercetare sociopedagogică.

3. **dimensiunea acțională**, care reunește opinii, perspective, propuneri, sfaturi și sugestii utile la nivel instituțional și personal, propune programe de formare a cadrelor didactice și a părinților, modificarea legislației, schimbarea structurilor instituționale, a mentalităților și a practicilor.

Impactul așteptat, probleme deschise, interogații tematice

Beneficiile aduse prin prezentarea rezultatelor studiilor din acest volum vizează instituții, persoane, colectivități, opinia publică etc. Este vorba despre beneficiari direcți (elevi, studenți, cadre didactice, factori de decizie) și beneficiari indirecți (părinți, opinia publică, instituții de formare inițială și continuă a cadrelor didactice etc). Mizăm pe dezvoltarea ulterioară a unor proiecte, inițiative, decizii care să sensibilizeze și să conștientizeze beneficiarii asupra necesității schimbării. Ideile, rezultatele și concluziile promovate prin investigațiile noastre ar putea fi preluate de viitoare analize, cercetări. Sperăm în efecte de multiplicare a opiniilor, a soluțiilor propuse. De asemenea, ne exprimăm speranța în diseminarea rezultatelor studiilor noastre în diverse contexte profesionale, de la debutul proiectării curriculumului școlar și a evaluării, a programelor de formare pentru cariera didactică, până la procesul efectiv de predare-învățare; de la conceperea unor metodologii, instrumente de evaluare pentru ocuparea unor funcții manageriale și până la aplicarea efectivă în viața școlară și universitară a principiilor de etică și deontologie profesională etc.

Prof. univ. Dr. Marin Manolescu

PREZENTAREA AUTORILOR

MANOLESCU Marin este profesor universitar emerit al Universității din București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației, Departamentul de Formare a Profesorilor și conducător de doctorat în Științe ale Educației. A îndeplinit funcții manageriale în învățământul universitar, preuniversitar, la nivelul Ministerului Educației și este coordonatorul programelor de masterat „*Mentoratul în educație*” și „*Educație presecundară*”. A înființat sau a participat la înființarea ori consolidarea unor structuri/instituții de prestigiu în domeniul formării inițiale și continue a cadrelor didactice pentru nivelurile primar, preșcolar, gimnazial și liceal. Domeniile sale de interes sunt Teoria, metodologia și practica evaluării, Teoria și metodologia curriculumului, Formarea inițială și continuă a cadrelor didactice, Educația timpurie, Pedagogia învățământului primar și preșcolar, Practica profesională și pedagogică. La nivel de publicații se remarcă: *Evaluarea în educație, meritocrația și mediocritatea* (2019), Editura Universitară, București; *Monografia învățământului din satele Comunei Bobicești, județul Olt* (2018), Editura Reprograph, Craiova; *Referențialul în evaluarea școlară* (2015), Editura Universitară, București; *Perspective inovative ale evaluării. Evaluarea digitală* (2017), Editura Universitară, București; *Teoria și metodologia evaluării* (2010), Editura Universitară, București; *Activitatea evaluativă între cogniție și metacogniție* (2005), Editura Meteor Press, București; *Curriculum pentru învățământul primar și preșcolar. Teorie și practică* (2006), Editura CREDIS a Universității din București; *Evaluarea școlară – un contract pedagogic* (2003), Editura Fundației Dimitrie Bolintineanu, București; *Teoria și practica evaluării (coautor, 2005)*, PIR, MEN, București; *Teoria și metodologia curriculumului (coautor, 2005)* PIR, MEN, București.

BERSAN Otilia Sanda este lector universitar doctor în cadrul Departamentului de Științe ale Educației, Facultatea de Sociologie și Psihologie, Universitatea de Vest din Timișoara. Este doctor în științele educației din 2011 și autor al mai multor articole de specialitate. Dintre cărțile publicate enumerăm: *Consiliere și orientare școlară: sugestii teoretice și practice / coord.*, (2017) Timișoara, Editura Universității de Vest; *Consilierea privind cariera. Aspecte teoretice și practice*, (2016) Editura Universității de Vest, Timișoara; *Tehnici, instrumente și metode de evaluare a rezultatelor preșcolarilor și școlărilor mici, (coordonator)*, (2016) Editura Universității de Vest, Timișoara; *Ghid de practică pedagogică. Învățământ preșcolar și primar (coordonator)*, (2013) Editura Universității de Vest, Timișoara; *Evaluarea educațională. Metode alternative aplicabile în ciclul gimnazial*, (2012) Editura de Vest, Timișoara; *Fenomenul educațional – ediția a II a*; (2008) Editura Universității de Vest, coautor Emil Surdu.

BOZON Alina Carmen este Director al Grădiniței Nr. 269, București, doctor în Științele Educației. Absolventă a liceului pedagogic „Spiru-Haret” din Tg-Jiu, a Facultății de Psihologie și Științele Educației din cadrul Universității din București, specializarea „Pedagogie”, și a masteratului „Formarea Formatorilor” din cadrul aceleiași facultăți. Este membru în Corpul Național de Experti în Management Educațional, coautor de auxiliare didactice pentru învățământul preșcolar. A participat la diverse conferințe naționale și internaționale, a publicat diverse articole pe problematica educației timpurii, a inițiat și

organizat numeroase proiecte educaționale, conferințe, simpozioane, workshop-uri, proiecte Erasmus+.

BUTARU Laura este profesor titular de pedagogie în cadrul Colegiului Național Pedagogic „Ștefan Odobleja” din Drobeta Turnu-Severin și lector universitar doctor asociat la Universitatea din Craiova – Departamentul de Pregătire a Personalului Didactic. A îndeplinit funcții manageriale în învățământul preuniversitar, în prezent fiind directorul Colegiului Național Pedagogic „Ștefan Odobleja” din Drobeta Turnu-Severin. Este membru în grupul de lucru al MEC pentru curriculum școlar și evaluare, pentru profilul pedagogic în cadrul filierei vocaționale, fondator și în prezent membru în Consiliul Director al Asociației Naționale a Colegiilor și Liceelor Pedagogice din România. Este partener responsabil în proiecte de cercetare educațională finanțate de Comisia Europeană. La nivel de publicații se remarcă prin numeroase lucrări de specialitate, articole, ghiduri

CHINĂ Remus este lector dr. la Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București, Facultatea de Științe ale Educației. Este director al programului de master „Management educațional”, din Facultatea de Științe ale Educației și președinte al Subcomisiei de Evaluare și Asigurare a Calității din cadrul aceleiași facultăți. A absolvit Școala doctorală din cadrul Facultății de Psihologie și Științe ale Educației, Universitatea București, domeniul Științele Educației, în anul 2012, cu teza de doctorat: *Îmbunătățirea calității în învățământul preuniversitar pe baza referențialului ISO 9001 și a Modelului de Excelență al EFQM*. A absolvit un master în management educațional în cadrul Universității București, deține certificări în managementul calității, managementul calității în educație și în formarea formatorilor (2008, 2011). A elaborat și publicat lucrări semnificative în managementul educațional: *Managementul calității în învățământul preuniversitar (2015, Editura Universitară, București)*; *Asigurarea Calității Educației – O Abordare Proactivă (coautor, 2014, Editura Standardizarea, București)*; *Managementul organizației școlare: Proiectul de Dezvoltare Instituțională (PDI) (2019, Editura Universitară, București)*. Este cooptat în cadrul Science Publishing Group (SciencePC) în activitatea de revizuire a articolelor din domeniul de interes (managementul educațional), fiind certificat în acest sens. A publicat articole în reviste de specialitate și a participat la conferințe internaționale în domenii de interes, precum: științele educației, managementul calității.

DAȘOVEANU Ancuța este profesor pentru învățământ primar la Școala Gimnazială Nr. 5 din București. Este doctor în domeniul Științe ale Educației - Universitatea București (2012) cu teza *Modelare curriculară diferențiată pentru copiii cu potențial de dezvoltare a aptitudinilor științifice*. A inițiat, a elaborat și a coordonat programe educaționale desfășurate de către organizații nonprofit.

DIN Nicoleta este doctor în domeniul Științe ale Educației - Universitatea București, profesor pentru învățământul preșcolar, grad didactic I, la Grădinița nr. 209, București și asistent doctor asociat la Universitatea Politehnică, București, Departamentul de Formare pentru Cariera Didactică și Științe Socio Umane. Este metodist ISMB pentru învățământul preșcolar, sector 6, din 2014 și îndrumător de practică pedagogică pentru elevele Colegiului Național „Elena Cuza”, București, din anul 2004. A participat la numeroase cursuri de formare profesională, conferințe și simpozioane naționale și internaționale și este autor și coautor a mai multor articole și auxiliare pentru învățământul preșcolar și primar.

DUMITRU Alice este doctor în domeniul Științe ale Educației - Universitatea București, profesor pentru învățământul primar la Școala Gimnazială I.G. Duca din București, cadru didactic asociat la Universitatea din București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației,

Departamentul de Formare a Profesorilor; este formator, expert în cadrul proiectului *Restructurarea curriculumului în învățământul liceal - POSDRU / 55/ 1.1/S/31536* în cadrul căruia a fost realizat *Ghidul metodologic de realizare a evaluărilor la clasa pregătitoare*, psihopedagog în cadrul proiectelor *Organizarea interdisciplinară a ofertelor de învățare pentru formarea competențelor cheie la școlarii din clasele I-IV POSDRU / 87/1.3/S/63113*, *Școli și comunități în acțiune pentru prevenirea părăsirii timpurii a școlii POSDRU 91/2.2/S/64110*. A publicat peste 60 de cărți educaționale printre care: *Descoperim tainele scrisului*. Caiet pentru clasa pregătitoare, ed. Aramis (2013), *Caiet de evaluare. Comunicare în limba română. Matematică și explorarea mediului. Clasa a II-a*, ed. Diana (2015), *Ghidul părinților pentru succesul copiilor la școală*, ed. Diana (2014), *Caiet de vacanță. Comunicare în limba română. Matematica. Clasa a II a*, ed. Corint, (2015), *Elemente grafice cu Rița Gărgărița și Greierașul Albastru, 5-6 ani*, ed Aramis (2014), *Caiet Domeniul Limba și comunicare 5-6 ani*, ed Aramis (2014), s.a., coautor al *Ghidului de completare și valorificare a raportului de evaluare pentru clasa pregătitoare*, elaborat în cadrul proiectului *Restructurarea curriculumului în învățământul liceal - POSDRU / 55/ 1.1/S/31536*. De asemenea, a participat cu articole la numeroase conferințe, printre care : *International Conference The Role of the validation of competences in professional counseling of adults*, 7-8 dec.2012, Thessaloniki, Grecia, *The Seventh International Conference on Economic Cybernetic*, 26-27 October, 2012, Bucharest, *European Cultural Space, the Centre of Research, Resources and European Studies*, 2012.

FLORESCU Carmen este profesor consilier școlar la Centrul județean de resurse și asistență educațională Brașov. Anterior a fost profesor de pedagogie la Liceul Andrei Mureșanu din Brașov. Colaborează cu Universitatea Transilvania din Brașov, Facultatea de Psihologie și Științele educației, fiind cadru didactic asociat la Departamentul pentru pregătirea personalului didactic. Din 2012 este doctor în Științele educației al Universității din București, cu o teză despre competențele transversale ale profesorilor. Teza pornește de la demersuri teoretice și aplicative spre identificarea și dezvoltarea de noi modalități și criterii de dezvoltare continuă. A publicat o carte și a participat la conferințe internaționale, publicând articole de specialitate.

LAZĂR Emil este lector universitar în cadrul Departamentului de Pregătire a Personalului didactic din Universitatea din Craiova, unde predă discipline pedagogice pentru formarea inițială a studenților diferitelor facultăți ale acesteia. Este preocupat de evaluarea școlară și a activității cadrelor didactice, are colaborări cu diverși furnizori de formare (Case de Corp Didactic, Asociații cu statut educațional) pentru care susține cursuri în programe acreditate de formare profesională continuă. Are participări, în calitate de key-note speaker sau moderator, la Conferințe naționale și internaționale, a publicat (ca autor unic sau coautor) numeroase lucrări la edituri de prestigiu: *Evaluarea competențelor și performanțelor profesionale ale cadrelor didactice*. 2019, București: Editura Universitară, *Didactica interactivității și didactica centrării pe elev*. 2019, București: Editura Universitară, *Education and spirituality. Mentoring and flexible pathways in education*. 2019, București: Editura Universitară, *Authencity and innovation in early childhood education and care. A Romanian perspective*. 2017, LAP LAMBERT Academic Publishing.

MARINESCU Mirela este doctor în domeniul Științe ale Educației - Universitatea București, profesor pentru învățământul primar la Colegiul Național Școala Centrală din București, metodist ISMB, responsabil de cerc pedagogic și formator, membru în Corpul experților în educație. A publicat ca autor unic numeroase lucrări printre care amintim: *Comunicare în limba română* (clasa pregătitoare), *Mi-a spus o zână* (Ghid metodic pentru predarea lecturii la

clasele primare), *Elefăntelul cel grăbit* (povești educative pentru copii), *Magazin pentru furnici* (poezii pentru copii), *Seara de vis* (poezii, scenete, cântece), *Stă la soare o buburuză* (poezii pentru copii), *Limba română* (Culegere pentru clasele II-IV), *Caietul elevului* (Matematică cls. a II a), *Caiet de abilități practice*, *Ursulețul leneș* (cd cu povești pentru copii), *Mare bal*, *Petrecere în pădure*, *Cântați cu noi*, *Ninge de sărbători*, *Poveste de pe lac* (cd-uri cu muzică pentru copii). A fost coautoarea lucrărilor: Manual de Educație muzicală (clasa a III a), *Play – Based Teaching in Primary School*, *Abecedar muzical*.

SANDU Daniela este asistent universitar asociat la Universitatea din București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației, Departamentul de Formare a Profesorilor, unde își desfășoară activitatea în domeniul teoriei și metodologiei evaluării școlare. A absolvit Școala doctorală în Științele Educației (2013) cu o teză despre evaluarea elevilor în cadrul activităților de învățare prin cooperare. Activitatea la catedră ca profesor învățământ primar a reprezentat întotdeauna sursa de inspirație atât pentru redactarea auxiliarelor școlare, precum *Caiet de evaluare. Comunicare în limba română, clasa I* și *Caiet de evaluare. Matematică și explorarea mediului, clasa I* (coautor, 2014), sub coordonarea profesorului Vasile Molan, cât și pentru articolele de specialitate, cum ar fi „*Ecuția matematică*” a *predării interdisciplinare* (2013), *Formarea competențelor de autoevaluare - primul pas spre metacogniție* (coautor, 2014) sau *Întâlnirea părinte-elev-profesor- alternativă de prezentare a raportului de evaluare la clasa pregătitoare* (coautor, 2015).

STOIAN Aida Cornelia este lector universitar doctor în cadrul Universității din Craiova, Facultatea de litere, Departamentul de Comunicare, Jurnalism și Științe ale educației; în perioada 1997- prezent este profesor pentru învățământul primar la Școala Gimnazială „Traian” din Craiova. Este titular al următoarelor cursuri pentru domeniile licență, master și programe postuniversitare: Psihopedagogia jocului; Teoria și metodologia evaluării; Educație timpurie; Alternative educaționale; Didactica educației tehnologice; Consiliere educațională; Alternative educaționale Evaluarea programelor educaționale; Managementul calității în educație; Evaluarea instituțională și a cadrelor didactice; Managementul carierei didactice; Consilierea și managementul resurselor umane. Coordonează practica pedagogică în învățământul primar și preșcolar a studenților de la specializarea *Pedagogia Învățământului Primar și Preșcolar*. Este responsabilă a programului de *Conversie în Pedagogia Învățământului Primar și Preșcolar*. A publicat 4 cărți ca autor unic, 1 capitol în carte la Editura Peter Lang, coordonator a 2 volume ale conferinței CIL, 3 lucrări în reviste ISI proceedings, 2 articole în reviste internaționale indexate BDI, 6 lucrări în reviste naționale indexate BDI, 10 articole în volume ale conferințelor cu referenți (neindexate).

TRAȘCĂ Iuliana – Marinela este consilier superior în Ministerul Educației și Cercetării și de asemenea, lector universitar doctor, cadru didactic asociat, la Universitatea Politehnică din București, Departamentul de Formare pentru Cariera Didactică și Științe Socio-Umane unde predă disciplinele Pedagogie I (*Fundamentele pedagogiei; Teoria și metodologia curriculumului*) și Pedagogie II (*Teoria și metodologia instruirii; Teoria și practica evaluării*). A absolvit, la Universitatea din București, Facultatea de Sociologie, Psihologie, Pedagogie, specializarea Pedagogie (1997) și programul de master Management educațional (2007), iar din 2012 este doctor în Științe ale Educației. Are o experiență profesională de 27 de ani în domeniul educației și al formării profesionale și ca expert în proiecte FSE. A publicat în calitate de autor și coautor lucrări despre calificări, formarea profesională a cadrelor didactice și managementul proiectelor educaționale și a participat la diverse manifestări științifice și în grupuri de lucru vizând educația și formarea profesională.

ȚEICAN Brândușa este doctor în științele educației, instructor de limba engleză la Academia Națională de Informații Mihai Viteazul, unde predă cursuri de limbă engleză de specialitate – domeniul intelligence și studii de securitate. A publicat articole de autor și coautor în domeniul predării limbilor străine și al studiilor de securitate și a participat la conferințe naționale și internaționale. Domeniile de interes academic sunt limbajul de specialitate în intelligence, analiza de discurs, metode de evaluare colegială și feedback, studii culturale. La editura Triconic a publicat volumul *Studentul profesor. De la evaluare durabilă la competențe durabile* (2019).

1. DIPLOMA - CHEIA SUCCESULUI ÎN VIAȚĂ?

Marin MANOLESCU

Abstract. Diploma a reprezentat dintotdeauna în cultura românească un pașaport pentru viață. SESAM, deschide-te! Diploma a reprezentat cheia deschiderii porților viitorului! Aceasta a fost semnificația eternă! Diploma reprezintă și astăzi, cel puțin în tradiția românească, un document imbatabil, un act ce atestă merite, conferă drepturi, credibilitate în acordarea unui post, a unei funcții etc. În ultimă instanță, numele în sine - „Diplomă”-, spune ceva foarte important! Obții o diplomă în urma evaluării la finalul unui program de studii, a unui curs, în urma câștigării unui concurs, a promovării unui examen etc.

Studiul nostru „**Diploma - cheia succesului în viață**” pornește de la presupunerea că opinia publică din România acordă mare credit ideii potrivit căreia în viață ești „ceva” sau „cineva” în funcție de diploma sau diplomele școlare și universitare pe care le deții. Ne propunem să investigăm percepția studenților și a cadrelor didactice privind semnificația diplomei, opinii, reprezentări sociale și mentale privind valoarea acestor documente, încrederea în ideile meritocratice potrivit cărora diploma care atestă merite școlare și universitare este un predictor al succesului în viață, reprezintă ascensorul nostru profesional și social, garanția reușitei sociale. În consecință vom investiga opinii și atitudini privind valoarea diplomei în raport cu accesul la o poziție socială cât mai bună, vom exprima puncte de vedere desprinse din literatura de specialitate și din analiza opiniilor persoanelor investigate cu privire la valoarea „diplomei” în asigurarea succesului în viață. În egală măsură vom atrage atenția asupra unor derapaje, a unor derive concretizate în mentalități și practici ale unor instituții și persoane întâlnite în mediul universitar în ultimele decenii în raport cu obținerea „diplomei”. Este vorba despre mentalități potrivit cărora diploma se poate obține și fără merit, fără efort, inclusiv prin plagiat, prin fraudă sub diferite forme, prin vicierea rezultatelor unor concursuri și/ sau examene, prin relaxarea metodologiilor de desfășurare a unor evaluări cu miza mare etc.

Cuvinte cheie: *diploma, succes în viață și în profesie, merit, meritocrație, inflația diplomelor, tirania diplomelor, goana după diplome.*

I. FUNDAMENTE TEORETICE PRIVIND VALOAREA ȘI SEMNIFICAȚIA DIPLOMEI

1. Diploma = cheia succesului în viață

O diplomă este un document ce poate și trebuie să fie luat în seamă în diferite contexte. Dacă ne raportăm la competițiile din ce în ce mai acerbe și mai prezente în viața noastră, „diploma” pe care o avem sau o obținem ne conferă anumite drepturi. Este documentul care ne permite să ocupăm un post, să ne înscriem la un examen/concurs, să participăm la un eveniment, este criteriu de departajare în anumite situații etc. Orice diplomă se obține însă prin evaluare. Iar evaluarea respectivă trebuie să aibă la bază un referențial bine fundamentat metodologic și științific (Manolescu, M., 2015).

Din perspectiva ideilor meritocratice în dezvoltare la această oră, diploma poate reprezenta „pașaport pentru viață”.

Cu privire la aceasta idee, un articol publicat în 2016 în Statele Unite susținea - ca idee principală – faptul că o diplomă reprezintă un pașaport către o viață ideală (https://scholar.harvard.edu/files/roychan/files/chan_r_y_2016_understanding_the_purpose_aim_funcion_of_higher_education_jeppa_65_1-40.pdf) și are consecințe care pot schimba societatea. Articolul trece în revistă alte 60 de articole peer-reviewed și 25 de cărți publicate între anii 2000 și 2016. La finalul articolului se oferă opt recomandări pentru decidenții politici pentru o mai bună strategie în domeniul educației. Pe lângă autori consacrați, la

bibliografia acestui articol se regăsesc multe rapoarte, printre care cele ale Băncii Mondiale, ale Universității Yale, ale UNESCO - Institutul pentru educație, OECD, ale Asociației Naționale a Facultăților și Angajatorilor etc. Articolul este reprezentativ pentru lumea americană, unde sunt probleme majore precum costul ridicat al studiilor.

Trecând la lumea britanică, din aceeași perspectivă, într-un articol din 2018 (<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2332858418782195>) este avansată ideea potrivit căreia o diplomă bună este asociată cu o pătură socială bună. Articolul are ca bază teoretică ideile lui Bourdieu și interviuează în amănunt 30 de studenți atipici (din clasa muncitoare, aparținând minorităților etnice sau fiind mai în vârstă) în ultimul an cu rezultate foarte bune. Concluzia studiului ar fi - grosso modo - că succesul academic este dat de rezultate bune la învățatură până la nivel de facultate dar și de dorința personală de a demonstra că ești bun. Și în acest articol sunt citate instituții de bază (OECD; HEFCE - Higher Education Funding Council for England), iar din Bourdieu sunt luați termenii de „habitus” și „capital”. La final sunt sugerate câteva direcții de politică educațională.

În România, meritul școlar și universitar a reprezentat dintotdeauna sursa de dezbateri, de controverse; în timp, lucrurile nu s-au schimbat prea mult în esență. Dintotdeauna a fost evaluare, a fost selecție, a fost competiție, a fost recunoaștere a meritelor în urma unor concursuri, a unor examene de final de an școlar sau de ciclu de învățământ sau în urma recunoașterii meritelor pe parcurs (*Manolescu, 2019*). Problema examenelor la final de ciclu, a promovării, s-a pus de multă vreme, mai exact o găsim statuată în documentele vremii încă de la începutul secolului XIX, de când Gheorghe Asachi în Moldova și Gheorghe Lazăr în Muntenia, au reorganizat învățământul românesc în limba română pe baze moderne (Pârnuță & Manolache, 1993).

Astăzi, ca și atunci, **diploma** este argumentul forte în recunoașterea meritelor școlare și universitare. În mentalul colectiv existența diplomei reprezintă un argument puternic privind valoarea deținătorului ei. Suntem ceea ce suntem datorită sau din cauza (în funcție de situație!) studiilor și a diplomelor noastre. Cultura populară a amplificat această credință, mai ales în vremurile când selecția era foarte dură atât la intrarea în școală sau facultate cât și la ieșirea din aceste instituții. Examine semestriale și anuale, concursuri, număr de locuri limitat atât la admiterea în liceu cât și la intrarea în facultate, exigență în evaluarea pe parcurs - toate acestea reprezentau argumente pentru a amplifica excesiv și uneori artificial valoarea unei diplome (Iorga, N., *Examene*, ziarul Timpul nr. 8/ 1937, apud Muster, D., *Verificarea progresului școlar prin teste docimologice*, 1970). Realitatea demonstrează însă uneori contrariul. Existența unei diplome nu este dublată întotdeauna de creșterea valorii profesionale, după cum nu întotdeauna absența diplomei înseamnă incompetență profesională. În sistemul de învățământ din România sunt cadre didactice cu diplome de studii medii, obținute în școli cu mare prestigiu dobândit în timp, care dovedesc adeseori competențe profesionale remarcabile. Este vorba de școlile normale care au pregătit de aproximativ 150 de ani profesori, institutori, învățători și educatoare cu vocație și înaltă pregătire de specialitate.

Finalizarea studiilor se exprimă în titluri și diplome care „sanționează” (în sens pozitiv) sau validează (pentru a folosi cuvântul potrivit din limba română) succesul candidaților la aceste examene, promovarea lor. Tipologia documentelor obținute în urma promovării unui examen sau a absolvirii unui program de studii este diversă; se poate concretiza în diplome, certificate, atestate, brevete etc.

Valorizarea într-un grad înalt a „diplomei” semnifică aderarea, în buna tradiție românească, la proverbul „Ai carte, ai parte!” Persoanele care aderă la aceste idei meritocratice „își vor propune cu siguranță proiecte școlare ambițioase (cu condiția să aibă încredere în propriile capacități!) și la școală se vor comporta ca atare, în timp ce alți indivizi nu-și vor face nici o iluzie în ceea ce privește șansele lor de ascensiune socială prin școală!” (Tenret, 2008, pag. 57).

Dar cine sau ce alimentează încrederea sau neîncrederea în legătura strânsă dintre diplomă și destinul social? Realitatea românească este destul de diversă, oferă situații de decizii ferme ale unor familii privind viitorul copiilor, atitudini și chiar decizii categorice în această privință sau, dimpotrivă, de confuzie, uneori de indiferență privind relația directă dintre școală și viața profesională. Pe de o parte discutăm despre abandon școlar, absentism, neimplicare a familiei sau a comunității sociale (sau alte asemenea stări) care demonstrează fie indiferență, fie necunoaștere, fie neîncredere în valențele meritocratice ale școlii. Pe de altă parte, întâlnim în viața de zi cu zi familii care de foarte timpuriu gândesc strategii privind educația și formarea propriilor copii. În consecință, de la vârste foarte fragede ale copiilor știu ce școală vor urma și de ce, care va fi traseul școlar, universitar și profesional. Iar deciziile pe care le iau demonstrează cu prisosință faptul că proiectele școlare ambițioase determină și demonstrează o aderență puternică la ideile meritocratice.

2. Tirania diplomelor ca stare de spirit

Școala este sub presiunea diverșilor factori și condiții cu care se află în interdependență. Presiunea asupra școlii este din ce în ce mai mare. Fiecare „tiranizează” pe fiecare. În ultimul deceniu am întâlnit cărți de mare prestigiu, semnificative care poartă titluri precum „*Tirania părinților*”, „*Tirania evaluării*”, iar acum discutăm despre „*tirania diplomelor*”. Mai recent am întâlnit expresia „tiranii calității”, care se potrivește perfect cu starea de tensiune supradimensionată întâlnită în școli și facultăți când se apropie „vizita” ARACIP (Agenția Română pentru Asigurarea Calității în Învățământul Preuniversitar) sau ARACIS (Agenția Română pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior).

Cuvântul „tiranie” este destul de prezent în teoria și practica pedagogică din ultimul deceniu și jumătate. „*Pe bună dreptate ne întrebăm: cât credit trebuie acordat unei diplome? Până unde poate merge încrederea în meritocrație?*” (Tenret, 2008). Este evident faptul că o încredere sporită, majoră în meritocrație, în forța diplomelor școlare și universitare poate genera temeri semnificative în rândul celor evaluați, fie aceștia elevi, studenți, profesori dar și în rândul părinților. Este corect? Este drept? Este just din punct de vedere pedagogic, psihologic, social și chiar moral?

Încrederea în meritocrație ne obligă să analizăm câteva dimensiuni ale acesteia și implicit să vedem care sunt efectele lor. Este vizibil cu ochiul liber faptul că în mentalul colectiv „diploma” contează, că titlurile școlare exercită, implicit sau explicit, o adevărată „tiranie”. În consecință opinia publică este convinsă de faptul că *este legitim ca pozițiile sociale să depindă de titlurile/ diplomele fiecăruia și să corespundă efectiv meritelor școlare și universitare.*

Este evident faptul că românii sunt foarte atașați ideii diplomelor și meritelor școlare. Zicala „Ai carte, ai parte!” a fost dintotdeauna și este prezentă și acceptată în conștiința concetățenilor noștri. Orice familie și-a dorit și își dorește ca propriii copii „să învețe carte”, să obțină o diplomă care să garanteze, deci să asigure accesul într-o filiera școlară și universitară de prestigiu și, ulterior, accesul la o poziție socială cât mai bună.

3. Paradoxul domeniului : inflația diplomelor versus indispensabilitatea lor

Observăm cu ușurință faptul că diplomele intră într-un proces inflaționist, concomitent cu accentuarea ideii potrivit căreia acestea devin din ce în ce mai indispensabile! Ne aflăm deci în fața unui paradox: inflația diplomelor versus indispensabilitatea diplomei!

În aceste condiții, fiecare școală sau universitate, ca furnizor de educație și de formare, încearcă să se adapteze pieței muncii, așteptărilor părinților, societății etc. Își reglează oferta în funcție de ceea ce așteaptă familia sau piața muncii, încercând să optimizeze raportul educație - formare. Părinții, pe de altă parte, se adaptează ofertei, căutând pentru copiii lor

filiiere atractive, cu potențial de angajare, generatoare de speranță. Competiția între școli nu întârzie să apară. Fiecare școală încearcă să se plieze pe așteptările părinților, pe ofertele educaționale ale etapei, sperând să atragă elevii cei mai buni. Acest mecanism nu face decât să perpetueze o stare de fapt, și anume aceea confirmată de altfel de studiile de sociologia educației care arată că „inegalitățile școlare consolidează inegalitățile generate de rețeaua școlară” (ibidem, pag.33). Dincolo însă de oferta educațională a multor școli, uneori generoasă, trebuie privite / analizate și alte aspecte ce țin de zona geografică, de dotări, de încadrare cu cadre didactice, de potențialul economic al zonei, de tradiții, de perspectivele evoluției educaționale a elevilor etc.

Oricât ar părea de paradoxal, despre „inflația” diplomelor se vorbea în România și în perioada interbelică. Constantin Kirițescu, Director pentru Învățământul Superior în Ministerul Instrucțiunii, semnală într-un memoriu din perioada interbelică, mai exact în 1935, o situație similară celei de azi, (Revista Generală a Învățământului, nr. 5-6/1935). *„Îndrumarea tineretului spre școală, în epoca de după război, a fost salutată la început cu deosebită satisfacție. Privită numai pe latura școlară, ea a fost interpretată ca o îmbucurătoare dovadă de ridicare a nivelului cultural al României. S-a văzut apoi că fenomenul are mai multe fețe, care nu sunt toate surzătoare. S-a constatat că această pornire ia înfățișare de năvală în special înspre învățământul cu caracter teoretic, îngroșând până la proporții îngrijorătoare numărul solicitanților de slujbe și al profesioniștilor liberi... La baza problemei stă constatarea că învățământul secundar teoretic și mai ales cel superior sunt dezvoltate în chip disproporționat față de nevoile reale ale țării și că **această „inflație”**, aruncând pe piața de plasare a titrațiilor universitari un număr din ce în ce mai mare, pricinuieste formarea unui imens proletariat intelectual, „someori în haine negre”, oameni sustrași de la carierele productive, nemulțumiți și răsvrățiți - căutând un plasament prin mijloace artificiale – germenii de tulburare și de anarhie”* (apud Voiculescu, 2018, în Soitu. L., & Toma, S., „Educația la Centenar”, Polirom, Iași).

La ora actuală asistăm la următorul paradox, nu numai la noi în țară ci prin alte părți: inflația diplomelor versus indispensabilitatea lor: *„...Asistăm chiar la o supraproducție de diplome inadaptate la piața muncii... patronii se plâng că nu găsesc mână de lucru pentru muncile mai puțin calificate. Tinerii și familiile lor aderă din ce în ce mai mult la aceste politici: diplomele din ce în ce mai elevate/înalte reprezintă, în conștiința tinerilor, a familiilor lor, o sursă de protecție, pe termen mediu, pentru viața lor profesională”* (Duru-Bellat, 2006).

4. Valoarea segregativă a diplomei

Dintotdeauna școala, prin diplomele pe care le oferă absolvenților, a fost, teoretic, garantul unei inserții sociale și profesionale de succes. În ultimele decenii însă, lucrurile au început să se schimbe. Valoarea diplomelor obținute de bacalaureați, dar și de absolvenții de facultate, se dovedește a fi segregativă. Repartizarea computerizată a absolvenților de gimnaziu a contribuit din plin la generarea unei asemenea situații; licee de elită și licee de cartier, licee teoretice și licee vocaționale, clase de elită și clase omogene sau de recuperare, licee de „țară” și licee „de oraș”; în învățământul superior segregarea a început să funcționeze pe criterii de genul: facultăți de stat - facultăți particulare; facultăți particulare acreditate și facultăți particulare neacreditate; învățământ cu frecvență - învățământ la distanță etc.

În aceste condiții diplomele încep să aibă valori diferite. Nu puține sunt situațiile în care diploma unui candidat pentru o funcție anume este garantul competenței profesionale. Întrebări de genul *„Ce liceu ai absolvit? Ce universitate ai terminat? Ce specializare ai? Cine ți-au fost profesorii?”*, rostite frecvent, transmit un mesaj de încurajare sau, dimpotrivă, de descurajare. Adesea sunt postate pe internet anunțuri privind ocuparea unor posturi, iar printre

condițiile pe care trebuie să le îndeplinească tinerii care se înscriu la concurs se află uneori precizarea „Exclus absolvenți ai Universității....”.

5. Absența diplomei - stigmat social și profesional

În urmă cu câteva decenii relația dintre școală / universitate și piața muncii era puternică, subînțeleasă, garantată chiar, dătătoare de speranțe celor care urmau anumite școli sau facultăți. Mesajul era următorul: Diploma îți va fi recunoscută și valorificată de mediul social și economic! Dintr-o perspectivă a interpretării școlii ca garant al unei inserții sociale optime, „utilitatea studiilor și a diplomelor era relativ asigurată acelor care accedea la aceste calificări” (Tenret, 2008). Spre exemplu, absolvenții de liceu cu bacalaureat dintre cele două războaie mondiale aveau o miză extrem de bine conturată: intrarea la universitate era considerată cheia succesului în viață (Eliade, 1983; Samson, 1976).

Dar, în timp, lucrurile au luat cu totul o altă întorsătură. Ideea potrivit căreia diploma este nu numai necesară, dar și obligatorie, s-a consolidat. În consecință, absența ei a devenit un stigmat social și profesional. Când accesul la educație a devenit liber, „când diplomele sunt oferite tuturor sau aproape tuturor”, s-a creat, iată, acest paradox. În zilele noastre relația dintre diplomă și locul de muncă / încadrare, devine din ce în ce mai incertă, cu toate diplomele pe care un individ le deține. Nimeni și nimic nu mai garantează faptul că diploma este cheia succesului în viață. În plus, apar inegalități. În condiții de diplome identice, uneori funcționează reorientarea sau „orientarea de gradul al doilea” (Duru-Bellat, 2006). Se structurează filiere școlare prestigioase, valorizate social. Vorbim în consecință de elite, de meritocrație școlară, de meritocrație socială. La polul opus se structurează filiere școlare care generează, susțin și stimulează mediocritatea.

6. Goana după diplome și derivatele meritocratice

6.1. Goana obsesivă după diplome

Recunoașterea meritelor elevilor, studenților, cadrelor didactice în spațiul educațional, comparabilitatea lor trebuie să beneficieze de un cadru bine structurat, standardizat, formalizat. Pentru ca meritele școlare și universitare să poată fi comparate, ele trebuie să fie comensurabile. Această comparabilitate vizibilă între colegii de clasă/ grupa, de an, de generație etc., se realizează în baza unor note sau medii, a unor documente (diplome, certificate etc.), a unor recompense, care „sanționează”/validează/certifică meritele, le codifică, le cuantifică, le operaționalizează (Manolescu, M., 2015). În acest sens, echitatea este respectată, este mai ușor argumentată, acceptată, iar deținătorul diplomei prezintă „garanții” profesionale și chiar sociale.

Consecințele se concretizează în goana obsesivă după diplome și titluri școlare și universitare. Elevii și studenții vor cât mai multe premii, diplome, recompense, iar profesorii, la rândul lor, își adaugă la portofoliul educațional și profesional cât mai multe licențe, mastere, atestate care le oferă credite profesionale transferabile, obținute prin parcurgerea cât mai multor programe de formare continuă.

Comparabilitatea rezultatelor școlare și universitare și implicit a meritelor este posibilă doar în condiții de egalitate de acces la educație. Și mai departe, fiecare să beneficieze, în baza diplomei, de recunoaștere și validare a meritelor școlare în societate și în profesie. Egalitatea de șanse de acces trebuie să fie dublată deopotrivă de egalitatea de șanse de reușită. Pentru aceasta, însă, examenele, evaluarea cotidiană, probele administrate trebuie să fie pertinente și să valideze meritele fiecăruia. „Pe o traiectorie evolutivă este imperios necesar ca meritul recunoscut în sfera școlară să fie deopotrivă recunoscut și în societate atunci când se pune problema accesului la diverse poziții sociale”(Tenret, 2008).

În plus, această goană obsesivă după diplome conduce uneori la adoptarea unor practici, atitudini, mentalități care ies din sfera onestității, a corectitudinii, a competiției juste. Plagiatul, trucarea rezultatelor diverselor evaluări, „diluarea” exigențelor diverselor metodologii de examen sau de concurs, acordarea de facilități unor candidați care provin din anumite medii (discriminarea pozitivă, spre exemplu), diverse alte practici care intră sub incidența a ceea ce docimologic se numește „variabilitatea notării/ distorsiuni și divergențe în evaluare” etc. reprezintă expresii concrete ale derivelor în demersul de obținere a „diplomei”.

6.2. Diploma, între aspirațiile sociale înalte și fuga de muncă

Școala a determinat, prin generalizarea învățământului, prin accesul liber la educație, ruperea „ciclului natural al reproducerii sociale” (Tenret, 2008); astăzi asistăm la refuzul masiv al muncii manuale, rutiniere de către adolescenți, de către tineri, chiar de către adulți. Această realitate care exprimă, printre altele, un „deficit de capital cultural” al acestor adolescenți și tineri va conduce la eșec școlar, interzicându-le ascensiunea socială invocată prin „efectul de destin”, așa cum este denumit în unele surse bibliografice. Diploma obținută de tot mai mulți adolescenți și tineri la terminarea liceului sau a facultății a generat, pe bună dreptate, aspirații mai înalte, sociale, profesionale. În baza diplomei unii tineri doresc să evadeze din condiția socială a familiei de origine; diploma poate asigura ceea ce unii specialiști în domeniu au denumit „traietorie de transfug”. Ce făceau părinții cu mai puțină carte la timpul lor, la locul lor de muncă, nu mai fac fiii lor cu „patalama” la mână.

Astăzi nimeni nu mai vrea să muncească fizic, să execute munci repetitive, rutiniere, să îndeplinească anumite activități care „nu fac cinste”, sunt „dezonorante” etc. Mulți tineri se mulțumesc cu ajutorul de șomaj, cu alocațiile copiilor, cu ajutoare sociale. Categoria „asistaților social” cu diplomă s-a extins în România nepermis de mult, în condițiile în care piața muncii are nevoie de forță de muncă. Cum am putea interpreta solicitarea și obținerea ajutorului de șomaj în România, de către „bacalaureați” care abia au promovat examenul dar refuză să intre pe piața muncii?

6.3. Aroganța „Micilor Dumnezei cu diplomă”

În ultima perioadă, în disputa privind valoarea și semnificația diplomei se adaugă **dimensiunea morală**. În mod firesc o persoană care deține o diplomă și un post dobândit cinstit, pe merit, ar trebui să producă efecte benefice pentru societate. Cu alte cuvinte, prerogativele postului respectiv să fie folosite în beneficiul societății, nu în beneficiul personal. Componenta morală introdusă în ultima perioadă în structura conceptului de „merit” bulversează și mai mult opiniile specialiștilor în „meritocrație”. Pentru că în diverse domenii de activitate întâlnim fapte, atitudini îndoielnice din punct de vedere moral ale unor persoane/ personalități care ocupă funcții importante, pe „merit”; diplomele unora sunt corecte din punct de vedere formal; la fel și modalitatea de ocupare a postului. Dar faptele lor au altă conotație.

Derivele meritocratice sunt prezente la tot pasul în zilele noastre în mai toate domeniile vieții economice, sociale, politice, culturale, educaționale, juridice etc. În domeniul nostru educațional se desfășoară o multitudine de examene, concursuri sau alte forme de selecție a unor persoane pentru ocuparea unor posturi sau funcții: inspectori, directori, chiar miniștri, secretari de stat, directori generali etc. Metodologiile de concurs, de examen, de selecție (după caz), vizează de regulă competențe profesionale, transversale etc ale candidaților dar nu sunt avute în vedere, în procesul de evaluare trăsături de caracter, competențe de comunicare sau de management în domeniul postului. Viața ne demonstrează faptul că unele dintre persoanele care reușesc la examene sau concursuri, candidați care au intrat într-o competiție profesională și apoi ocupă un post „pe merit”, în timp se transformă fundamental considerând că nimeni nu este mai deștept ca ei. Uneori transformarea este

șocantă. În zilele noastre circulă pe internet o expresie foarte inspirată pentru această categorie de „merituoși”. Este vorba despre „*Micii Dumnezei*”. „*Micii Dumnezei din educație*”, „*Micii Dumnezei din administrație*”, „*Micii Dumnezei din politică*”, „*Micii Dumnezei din justiție*” care „*taie și spânzură*”, ca să folosim o expresie populară foarte inspirată. Exemplele ar putea continua. Comentariile sunt de prisos. Este evident, însă, că în asemenea situații vorbim despre derive meritocratice.

II. CERCETARE PRIVIND VALOAREA ȘI SEMNIFICAȚIA DIPLOMEI ÎN ASIGURAREA SUCCESULUI ÎN VIAȚĂ

1. Cadrul general al cercetării. Definierea și relevanța temei propuse

Investigația noastră a fost stimulată de dezbaterile, comentariile, opiniile tot mai frecvente din ultima perioadă, exprimate în diferite contexte, cu privire la diplomele școlare și universitare. Esența mesajului care se degajă cu prisosință în prezent este următoarea: în conștiința publică diploma de studii superioare este absolut necesară; pe de alta parte modalitățile de obținere a acesteia s-au relaxat foarte mult; viața demonstrează faptul că uneori diploma se obține cu relativă ușurință, cu mult formalism și superficialitate, chiar cu nerespectarea legislației sau la limita acesteia, că asistăm la un proces inflaționist în acest domeniu. În același timp realitatea demonstrează faptul că sistemul de formare a cadrelor didactice (care este în atenție în studiul nostru) prezintă unele vulnerabilități de formă și de conținut, care afectează claritatea și corectitudinea procesului de obținere a diplomei, imaginea privind semnificația și valoarea acestui document.

Opiniile privind semnificația și valoarea diplomei în zilele noastre sunt destul de împărțite. Pe de o parte se află „optimiștii”, adepții ideilor meritocratice care consideră necondiționat /fără rezerve că diploma este cea care „vorbește” despre tine și te ajută să te dezvolti profesional și social, pe de altă parte sunt „pesimiștii”, „cârcotașii”, care pun sub semnul întrebării sau chiar contestă valoarea de „ascensor social” a diplomei, au rezerve privind rolul „meritului” în obținerea acesteia, pun la îndoială valabilitatea unor diplome în raport cu altele de același fel.

Demersul nostru investigativ a fost determinat de mai multe categorii de fapte și realități românești, aflate uneori într-o poziție adversă. În România dintotdeauna s-a acordat mare încredere dictonului „Ai carte, ai parte!”, aceasta însemnând, în opinia noastră, că știința de carte este foarte importantă și că argumentul forte, „dovada” că cineva „știe carte” este diploma. În ultimii 20- 30 de ani s-au conturat însă și alte idei, alte nuanțe, care gravitează în jurul ideii potrivit căreia „se poate și fără carte”, fără să înveți bine la școală sau la universitate, iar pe de alta parte s-au promovat opinii potrivit cărora diploma se poate obține și fără prea multă „știință de carte”, fără efort prea mare. Sunt exprimate tot mai des opinii potrivit cărora „patalamaua” contează, adică diploma obținută la finalizarea unei facultăți, pe „merit” sau pe „ne-merit”, nu are importanță, uneori chiar prin modalități discutabile din punct de vedere moral și/ sau chiar legal. Lucrurile au mers însă prea departe, au fost prezentate opiniei publice și dovedite cazuri, exemple de fraudă individuală sau în grup, mai mult sau mai puțin organizat, situații mai mult sau mai puțin legale care au condus la obținerea diplomei de studii superioare sau/ și chiar de doctorat.

Societatea nu poate rămâne impasibilă față de aceste realități evidente, care scot la suprafață mentalități și practici ce minimalizează efortul intelectual, „meritul” care trebuie să justifice și să susțină obținerea „diplomei”. Când spunem „societate” avem în vedere opinia publică, Ministerul Educației, universitățile, inspectoratele școlare, managerii școlilor și ai grădinițelor, cadrele didactice deja calificate și studenții care se pregătesc pentru obținerea diplomei de „profesor”.